

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. Hare Excellentie dr. G. Uslu –Staatssecretaris van Cultuur en Media
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Betreft: *Visitatierapport 2022*
Den Haag, 1 december 2022

Hooggeachte mevrouw Uslu,

Met genoegen bied ik u namens het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis ons *Visitatierapport 2022* aan, waarin evenals bij de andere Rijksmusea de focus ligt op de thema's kwaliteit, maatschappelijke relevantie en vitaliteit. Ook het RKD kijkt terug op een intensief, constructief én inspirerend visitatie- en zelfevaluatieproces, resulterend in een gedegen rapport met talrijke aanbevelingen. Het RKD neemt deze aanbevelingen ter harte en heeft een aantal daarvan reeds ingezet, waaronder de instelling van een Chief Information Officer (en een Strategisch Informatie Manager) op strategisch niveau.

Wij zijn ruimschoots in de gelegenheid gesteld om 'feitelijke onjuistheden' in het concept-rapport te bevragen en zijn de commissie erkentelijk dat zij deze op consciëntieuze wijze heeft behandeld. Graag nemen wij deze gelegenheid te baat om inhoudelijk in te gaan op een aantal bevindingen.

Diversiteit en inclusie

De commissie merkt terecht op dat het RKD met betrekking tot 'diversiteit en inclusie' nog een weg heeft te gaan, ook al hebben wij voor wat betreft acquisitie, onderzoek en presentatie wel degelijk enige stappen gezet. Zo verwelkomden wij het archief van Erwin de Vries, startten wij een meerjarig onderzoek naar *De Andere Helft: vrouwelijke mediators in de kunst*, werkten wij in 2021-2022 mee aan een tweetal speciale uitgaven van *See All This* over vrouwen in de kunst, en werken wij samen binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) aan het termennetwerk; tegelijkertijd nemen wij de eigen terminologieën kritisch onder de loep, en dat is met miljoenen records in onze databases geen sinecure.

Nadere stappen gaan wij ook zetten voor wat betreft de samenstelling van ons personeelsbestand. Eind 2022 heeft slechts ca. 10% (van de 60 FTE) een diverse achtergrond, ca. 70% is vrouw. 'Diversiteit en inclusie' is een vast onderdeel van ons jaarlijkse monitorgesprek met OCW; tijdens ons laatste gesprek reikte OCW een aantal mogelijkheden aan, die wij in 2023 willen gaan inzetten.

RKD: fysiek en digitaal Huis voor de kunstgeschiedenis

Sinds enkele jaren ambiëert het RKD de realisatie van een gastvrij fysiek én digitaal *Huis voor de kunstgeschiedenis* voor 'ontmoeting, verbinding en verdieping' op het gebied van de Nederlandse kunst in internationale context. Voor een rijksmuseum met een wettelijke taak voor het behoud en beheer van een (zeer omvangrijke) rijkscollectie en met een specifieke opdracht voor kennis- en informatiedeling ('toegankelijkheid'), is het van het grootste belang dat wij die collectie kunnen presenteren én delen, zowel analoog als digitaal. Daarbij komt dat het doen van onderzoek immer de 'kunst van het combineren' is van zowel analoge als digitale bronnen.

Voor wat betreft ons fysieke *Huis voor de kunstgeschiedenis* ambiëren wij een plek midden in de samenleving met de mogelijkheid voor een open opstelling van onze vermaarde kunstbibliotheek (inclusief *preciosa*), voor ontmoetingen (ontvangsten, expert-meetings e.d.) en voor bescheiden

presentaties in samenwerking met andere erfgoedinstellingen. In onze planvorming zetten wij daarvoor reeds sinds 2017 in op 'bi-locatie', waarbij omvangrijke delen van onze collectie – die in totaal zo'n 16 kilometer plankruimte beslaat – in extern depot kunnen worden ondergebracht. Voor wat betreft ons digitale *Huis voor de kunstgeschiedenis* werken wij aan de realisatie van *RKD Research*, een *state-of-the-art* (onderzoeks)platform, waarbij data conform de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed en de Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur (DERA) in Linked Open Data (LOD) worden gepresenteerd en tooling (bureaublad en *visual search*) is getarifeerd. In lijn met het advies van de commissie en in het licht van onze ondersteunende functie voor musea, wetenschap en publiek, besteden wij daarbij vanuit onze rol en positie in het erfgoedveld vanzelfsprekend bijzondere aandacht aan kleine(re) erfgoedinstellingen en particulieren.

Digitalisering: een spagaat

De commissie pleit voor een "*radicale digitale strategie*" (p. 14). Tegelijkertijd merkt zij op dat het acquisitiebeleid zich meer zou kunnen gaan richten op *born digital art* en er, voor wat betreft multimediale kunst, ook uitdagingen voor het RKD zijn (p. 14). Nu wil een mens van het goede, het schone én het digitale graag méér, maar ..... hoe kunnen wij deze extra uitdagingen realiseren als wij, zoals de commissie ook schrijft, reeds jaren al nauwelijks kunnen rondkomen en in financieel opzicht "*niet veel vet op de botten*" hebben (p. 10)?

Momenteel digitaliseert het RKD op omvangrijke, selectieve én merendeels projectmatige wijze, onder meer via het nationale programma *Metamorfoze*. Voor het vergroten van de digitale toegankelijkheid van onze beeldcollectie (5 miljoen objecten, 10 miljoen scans) is het RKD een lening aangegaan bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Digitaliseren als zodanig is anno 2022 niet zozeer de uitdaging; wél data, conform de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed en de DERA met behulp van LOD op een innovatieve manier breed toegankelijk, bruikbaar en zichtbaar aan een gebruiker, wereldwijd, te kunnen presenteren. Onze recente ervaringen met *RKD Research* en *Van Gogh Worldwide* – beide innovatieve platforms, gebaseerd op die DERA, inclusief LOD – tonen dat onomstotelijk aan.

Met dergelijke bruikbare en zichtbare, digitale toegankelijkheid zijn zéér omvangrijke investeringen in geld, tijd en middelen gemoeid, inclusief een ingrijpende, organisatorische transformatie(s). Slechts de ontwikkeling van een *Minimum Viable Product* van ons beoogde platform *RKD Research* (versie 0.1) vergde sinds 2018-2019 een investering van meer dan 4,5 miljoen euro (!), terwijl er in 2022-23 nog enkele honderdduizenden euro's dienen te worden geïnvesteerd op weg naar een breed toegankelijk platform *RKD Research*, versie 1.0. Tegelijkertijd dienen wij ons huidige, veel bezochte platform *RKD Explore* (2014) – dagelijks niet minder dan 5.500 bezoeken (!) – voor eind 2023 uit te faseren en ook onze website medio 2023 te vernieuwen; beide noodzakelijke ontwikkelingen betekenen wederom zéér omvangrijke investeringen om onze digitale infrastructuur en organisatie aan te passen naar de huidige eisen en wensen met betrekking tot digitale toegankelijkheid. Zie hier: onze uitdaging én spagaat.

In uw recente meerjarenbrief *De kracht van creativiteit* wijst u op de noodzakelijkheid en de unieke mogelijkheden van digitalisering en digitale toegankelijkheid. U zet daarvoor het beleid voor de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed voort, mede door "*de versnelde uitrol van voorzieningen voor de toegankelijkheid van digitaal erfgoed*" te stimuleren en in de kwaliteit van cultuurdata te investeren "*om het gebruik ervan door onderwijs, cultuur, media en wetenschap*

te stimuleren.”¹

Het RKD werkt dagelijks aan het vergroten van dergelijke digitale toegankelijkheid van kwaliteitsvolle data voor musea, wetenschap en publiek. De huidige financiële middelen van het RKD schieten daartoe echter al jaren schromelijk tekort. Voor wat betreft deze uitdaging staat het RKD niet alleen, wel heeft het door haar specifieke opdracht met betrekking tot kennis- en informatiedeling (‘ digitale toegankelijkheid’) van de Nederlandse kunst in internationale context nog nadrukkelijker te maken met sterk oplopende kosten; kosten, zoals die recent in het *Onderzoeksrapport Kostenontwikkeling Digitaal Erfgoed* van de Auditdienst Rijk zijn benoemd: “De voornaamste kosten betreffen personeelskosten en de kosten voor infrastructuur en opslag. In de komende 5 jaar wordt een snelle stijging in volume, diversiteit en toenemende eisen aan gebruik (zoals hogere snelheid, resoluties en bandbreedte) verwacht. De verwachting is dat dit zal leiden tot een stijging van de kosten. Respondenten zien geen mogelijkheden om zelfstandig op kosten te besparen. Volumestijgingen, het continu implementeren van nieuwe technieken en beveiliging leiden tot structureel hogere kosten.”²

Wij vragen OCW dan ook om ons in het kader van deze structurele kostenstijgingen op liefst zo kort mogelijke termijn een helpende hand te bieden, wil het RKD van meerwaarde kunnen blijven voor genoemde ‘digitale toegankelijkheid’ en het stimuleren van het gebruik van kwaliteitsvolle data voor musea, wetenschap en publiek.

Huisvesting

Wij zijn de commissie erkentelijk dat het de nijpende huisvestingskwestie van het RKD – en daarmee ook die van het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum (LM) en Koninklijke Bibliotheek (KB) – in haar rapport adresseert. Inmiddels is het RKD ruim acht jaar (!) in gesprek met het Rijksvastgoed Bedrijf (RVB) en het ministerie van OCW. Het resultaat is dat:

- wij thans huizen in een verzamelpand (Prins Willem-Alexanderhof 5) met achterstallig onderhoud, waarbij de veiligheid van de rijkscollectie meer en meer in het geding is;
- het RVB begin 2022 een memo heeft verzonden, waarin gewag wordt gemaakt van 57 miljoen aan (kortlopende) investeringen voor het in stand houden van een pand voor een periode van nauwelijks vijf jaar;
- het RVB een —*nota bene* een door het RVB zelf geïnitieerde — *Letter of Intent* om het RKD in het voormalige rijksarchief (Bleijenburg 7) te huisvesten eenzijdig heeft opgezegd;
- het RVB onlangs ons huurcontract voor Prins Willem-Alexanderhof 5, waar wij sinds 1990 huizen, per 1 januari 2028 heeft opgezegd zonder daarbij enige, alternatieve huisvesting aan te bieden.

Enig lichtpuntje in deze voortdurende huisvestingsduisternis is dat de door de SG-OCW, Marjan Hammersma, in september 2022 aangestelde verkenner (voormalig SG-OCW Hans van der Vlist) voor het eerst in al die jaren *alle* partijen (RKD, LM, KB, OCW en RKD) rond de tafel weet te krijgen en ons betreft bij de huidige huisvestingproblematiek en mogelijke (toekomstige) huisvestingsopties.

¹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *De kracht van creativiteit. Cultuur midden in de samenleving. Meerjarenbrief 2023-2025*, Den Haag november 2022, p. 16.

² Auditdienst Rijk (Ministerie van Financiën), *Onderzoeksrapport Kostenontwikkeling Digitaal Erfgoed*, Den Haag 22 maart 2022 (kenmerk: 2022-0000116267), p. 8.

Ten aanzien van onze toekomstige huisvesting vraagt het inmiddels 90-jarige RKN zeker geen hoofdprijs. Wij ambiëren een gastvrije en toegankelijke locatie midden in de samenleving om daadwerkelijk als divers en inclusief, fysiek en digitaal *Huis voor de kunstgeschiedenis* voor 'ontmoeting, verbinding en verdieping' te kunnen functioneren met een aanvullend, extern depot voor het behoud en beheer van onze rijkscollectie. Erfgoed is immers van en voor *iedereen*.

Wij danken de commissie voor het in ons instituut gestelde vertrouwen en haar gedegen *Visitatierapport 2022*. Wij zien uit naar overleg met OCW.

Met vriendelijke groet, namens het RKN,

prof. dr. Chris Stolwijk
Algemeen directeur RKN
Chair Onderzoekschool Kunstgeschiedenis (OSK)

